

Stichting Expertisecentrum Pedagogische Kwaliteit Kinderopvang

Jaarverslag 2023

Het Expertisecentrum Kinderopvang werkt in het belang van het zich ontwikkelende kind aan de pedagogische kwaliteit van kinderopvang

Van, voor én met de sector

Expertisecentrum
Kinderopvang
Pedagogische kwaliteit

2023 in het kort

In 2023 was de financiering van het Expertisecentrum voor het eerst gebaseerd op cofinanciering vanuit de sector en subsidie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Concreet betekent dit dat het totale budget van 2023 voor 55% bestond uit inkomsten door vrijwillige bijdragen van individuele kinderopvangorganisaties en voor 45% uit subsidie. Alle kosten zijn subsidiabel, behalve die van het zelfevaluatie-instrument Pedagogische praktijk in Beeld (PiB).

De ambitie voor 2023 was groot: we wilden acht ontwikkelteams om nieuwe kennis te ontwikkelen en twee keer zoveel activiteiten als in 2022 om alle kennis te delen. Om dit te kunnen bekostigen, was het doel dat ruim 200 individuele kinderopvangorganisaties een vrijwillige bijdrage zouden leveren.

In de zomer van 2023 werd duidelijk dat deze ambitie te hoog was. Het aantal organisaties dat vrijwillig bijdraagt aan de bekostiging van het Expertisecentrum bleef sterk achter: in totaal 123. Voor ons was dit de reden om onze ambitie en het beschikbare budget bij te stellen naar ongeveer de helft.

Dit beschikbare budget is gebruikt om drie nieuwe onderwerpen uit te werken met drie verschillende ontwikkelteams: Omgeving: ruimte, inrichting en materialen, Duurzaamheidspedagogiek en Spel en spelbegeleiding. Van alle drie de onderwerpen zijn nieuwe wetenschappelijke bronnen, praktijkvoorbeelden en tools toegevoegd aan de pedagogische kennisbasis op de website van het Expertisecentrum. Deze zijn terug te vinden in de bibliotheek. De ontwikkelde kennis is ook actief aangeboden aan professionals in de kinderopvangsector, zoals pedagogisch coaches, -beleidsmedewerkers en gastouders. Dit hebben we gedaan door het organiseren van webinars, pedagogisch practica, het landelijke congres en het Kennisspel 2023. Nieuw in 2023 waren de zes podcasts die we samen met Kindergarden hebben gemaakt. In alle podcastafleveringen is steeds ook de koppeling gemaakt tussen wetenschap en praktijk.

Voor Pedagogische praktijk in Beeld (PiB) was de groeiambitie om het aantal gebruikers te verdubbelen. Dat is gelukt: in 2023 gebruikten in totaal 45 organisaties PiB als zelfevaluatie-instrument en zijn ruim 3200 groepen gescoord. Op 30 januari 2023 is de geactualiseerde versie PiB 2.0 gelanceerd. In deze nieuwe versie zijn items toegevoegd voor de onderwerpen voor- en vroegschoolse educatie (VVE) en diversiteit & inclusie. Daarnaast is het aantal items iets teruggebracht, zijn items geherformuleerd en geactualiseerd en is er onderscheid gemaakt tussen observeerbare en niet-observeerbare items.

In de zomer is tot slot een proces gestart om met een beperkte groep ondernemers te verkennen of er mogelijkheden zijn een onderzoeksagenda te formuleren voor praktijkonderzoek in de kinderopvang. In 2024 gaan we hier met elkaar mee verder.

Dit jaarverslag bevat ook een vooruitblik op 2024. Onze nieuwe ambitie is gebaseerd op een meer bescheiden groei van het aantal organisaties dat bijdraagt aan de bekostiging. Met een groei van 50% ten opzichte van 2023 streven we naar in totaal 187 organisaties die vrijwillig bijdragen aan het Expertisecentrum en 70 organisaties die PiB gebruiken.

Tot slot gaan we in 2024 bij het delen van kennis meer rekening houden met de gebruiker, die graag zelf de momenten kiest waarop het hem/haar schikt om hiermee aan de slag te gaan. Zo gaan we experimenteren met korte video-kennisclips, die op elk gewenst moment bekeken kunnen worden. Dit geldt ook voor de podcasts, die we ook in 2024 gaan maken. Tot slot bieden we het Kennisspel voortaan op twee momenten aan, namelijk in maart én november.

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Terugblik 2023	6
Kennis ontwikkelen	7
Kennis borgen	7
Kennis verspreiden	7
PiB	11
2. Communicatie	13
3. Organisatie	16
4. Financieel beheer en interne beheersing	18
5. Jaarrekening 2023	21
6. Opdrachten	24
Bijlagen	25
1. Wetenschappelijke bronnen per onderwerp	26
2. Praktijkvoorbeelden per onderwerp	28
3. Tools per onderwerp	29
4. Samenstelling ontwikkelteams	30

Kinderen opvoeden, maar vooral hen laten opgroeien en ontwikkelen, is allang niet meer alleen de taak van ouders/verzorgers en van scholen. Voor ruim 900.000 kinderen in Nederland geldt dat zij zich óók ontwikkelen bij de kinderopvang. Jonge kinderen leren veel en snel. En ze leren grágag. Ze zijn van nature nieuwsgierig, op zoek naar uitdagingen. Ouders/verzorgers, scholen en zeker ook de kinderopvang helpen kinderen de wereld te ontdekken.

Het Expertisecentrum wil pedagogisch medewerkers (meer) bewust maken van hun vakmanschap en rol in de brede ontwikkeling van jonge kinderen. Onze doelgroep bestaat uit alle pedagogisch professionals, zoals pedagogisch coaches, beleidsmedewerkers, pedagogisch medewerkers en gastouders.

Voorwoord

De wetenschappelijke kennis over de ontwikkeling van kinderen neemt snel toe. Kinderopvangorganisaties hoeven dit niet zelf bij te houden. Dat doen wij, het Expertisecentrum Pedagogische Kwaliteit Kinderopvang als onafhankelijke partij, graag voor ze. Bovendien vertalen wij in de pedagogische kennisbasis deze wetenschappelijke kennis naar de praktijk, waar pedagogisch professionals direct mee aan de slag kunnen.

Sinds 2020 zet het Expertisecentrum zich in voor de pedagogische kwaliteit van kinderopvang. Dit doen we in het belang van het zich ontwikkelende kind. En dat doen we niet alleen. Onze missie is: Samen werken aan de kwaliteit van kinderopvang. We adviseren gevraagd en ongevraagd professionals, beleidsmakers en de politiek.

Het Expertisecentrum ontvangt sinds 2023 een structurele subsidie van 45% van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Voorwaarde voor de subsidie is een bijdrage in de bekostiging van het Expertisecentrum door de branche zelf. De hoogte van de subsidie is afhankelijk van de hoogte van die bijdrage, de subsidie is maximaal 45% van de totale begroting. Het Expertisecentrum is vrij van commerciële belangen en stelt alle kennis en praktijkervaringen voor iedereen beschikbaar. Daarmee werken we mét en voor de branche aan optimalisering van de pedagogische kwaliteit van kinderopvang. Wij streven naar aansluiting van alle organisaties in Nederland. In 2023 deden ruim 120 organisaties, groot én klein, mee.

Naast de ontwikkeling van de pedagogische kennisbasis bieden we het online zelfevaluatie-instrument Pedagogische praktijk in Beeld (PiB) aan. PiB biedt kinderopvangorganisaties de mogelijkheid om inzicht te krijgen in de pedagogische kwaliteit per groep en om gestructureerd te werken aan de ontwikkeling van de pedagogische kwaliteit van hun eigen organisatie.

In 2023 hebben we veel mooie reacties op ons werk ontvangen van bestuurders en van kinderopvangprofessionals. Daar ben ik erg dankbaar voor. Ook ben ik trots op het enthousiasme en de grote betrokkenheid van het team, het bestuur en de initiatiefgroep van het Expertisecentrum. Samen hebben we onze mooie resultaten van 2023 behaald.

Ik kijk vol vertrouwen naar 2024!

drs. Yvette Vervoort
Directeur Expertisecentrum Kinderopvang

Maart 2023

1. Terugblik 2023

Het bijeenkrijgen van een budget heeft ook in 2023 veel tijd, energie en aandacht gevraagd. Daarnaast is uiteraard gedurende het hele jaar gewerkt aan het doorontwikkelen en uitbreiden van de pedagogische kennisbasis. Maar ook het vergroten van het bereik en het delen van alle kennis is en blijft een uitdaging. Om de ruim 100.000 professionals die werken in de kinderopvang te bereiken, is in 2023 extra aandacht besteed aan communicatie. En met succes. Het resultaat is een sterke toename van het bereik onder professionals in de kinderopvang.

Mijlpalen 2023

Naast de structurele werkzaamheden en activiteiten in een jaar, zoals het maken van een planning, het bijwerken van de digitale bibliotheek en communicatie, zijn er ook gebeurtenissen die het jaar markeren. Dit waren onze mijlpalen in 2023:

Maand	Mijlpaal
Januari	Lancering PiB 2.0
Februari	Vergroten naamsbekendheid door start wervingscampagne op Facebook voor webinar positieve gedragsondersteuning
Maart	Webinar positieve gedragsondersteuning: bijna 1200 aanmeldingen; 850 deelnemers
April	Onderzoek naar de inzet van beroepskrachten in opleiding (BIO's) in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Mei	Opname 1 ^e podcast samen met Kindergarden: meer ja, minder nee
Juni	Heroverwegen van de ambitie en het budget 2023
Juli	
Augustus	Begroting en subsidieaanvraag 2024
September	Overleg met beperkte groep organisaties naar impact in de sector 2 ^e live congres
Oktober	Vergroten naamsbekendheid door start op Instagram
November	Vorbereiding herstructureren van de website
December	Eerste stap richting een door de sector geformuleerde onderzoeksvraag

Kennis ontwikkelen

Het Expertisecentrum Kinderopvang houdt zich bezig met het verzamelen, borgen en toegankelijk maken van wetenschappelijke kennis over kinderopvang. Deze kennis vertalen we vervolgens naar verschillende toepassingen in de praktijk. Dat maakt ons werk uniek.

In 2023 zijn drie, door de sector zelf aangedragen, onderwerpen uitgewerkt door drie verschillende ontwikkelteams: Omgeving: ruimte, inrichting en materialen, Duurzaamheidspedagogiek en Spel en spelbegeleiding. Elk ontwikkelteam bestond uit een onderzoeker die verbonden is aan een universiteit of hogeschool. In 2023 waren dit de Universiteit Utrecht, Hogeschool Leiden en IPABO. Per ontwikkelteam heeft de onderzoeker wetenschappelijke bronnen verzameld. Door van elke bron ook een kern te formuleren, is het wetenschappelijke inzicht toegankelijk gemaakt. Daarnaast hebben in totaal 19 kinderopvangprofessionals meegewerkt aan de formulering van de pedagogische kennisbasis, de praktijkvoorbeelden en de tools. De professionals werken allemaal bij een andere kinderopvangorganisatie.

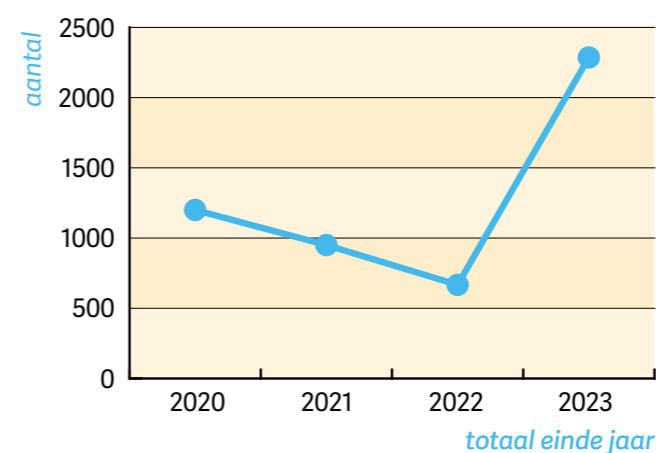
Kennis borgen

Onze website is dé plek waar alle informatie kan worden teruggevonden. Het is de centrale plek om kennis te borgen en te delen. In de 'bibliotheek' vind je als professional de pedagogische kennisbasis, dat wat elke professional moet weten. Ook vind je hier een overzicht van relevant onderzoek, praktijkvoorbeelden ter inspiratie, blogs met persoonlijke bevindingen, (nieuws)berichten, podcasts en kennisclips (korte filmpjes over een specifiek onderwerp binnen de kinderopvang) en lees- en luistertips.

Kennis verspreiden

Naast de website als dé vindplaats voor alle informatie, delen we onze kennis ook actief. Dit doen we onder andere door het organiseren van het Kennisspel, webinars, pedagogisch practicums en CoachKamers. Tijdens het practicum kunnen pedagogisch coaches en beleidsmedewerkers nieuwe inzichten opdoen over een specifiek thema. Het biedt de mogelijkheid om in één (mid)dag zowel een theoretisch deel te volgen met een toelichting op wetenschappelijke inzichten, als kennis te maken met nieuwe tools. Met de CoachKamer kunnen zij op een gestructureerde manier met elkaar en onder begeleiding van het Expertisecentrum ervaringen uitwisselen en hun kennis verbreden en verdiepen op het gebied van coaching.

Overzicht aantal deelnemers webinars

Online activiteiten

De activiteiten waarmee we onze kennis delen, zijn divers. Er zijn zowel fysieke als online bijeenkomsten, die goed worden bezocht. In onderstaande tabel wordt het aantal deelnemers aan de online bijeenkomsten weergegeven.

Overzicht van online bijeenkomsten en aantal deelnemers			
onderwerp	wat	max aantal	aantal deelnemers
PiB	webinar	200	115
Positieve gedragsondersteuning	webinar	1000	820
Risicovol spel: team	webinar	75	16
Webinar kinderparticipatie	webinar	1000	375
Positieve gedragsondersteuning	webinar	1000	375
PiB	webinar	125	40
Omgeving: ruimte, inrichting en materialen	webinar	1000	170
Duurzaamheidspedagogiek	webinar	1000	375
6x Podcast	podcast		2637
Kennispel	online spel	5000	1300
totaal aantal deelnemers		10.400	6.223

Hieronder wordt een toelichting gegeven op de online activiteiten.

Webinar

Elk ontwikkelteam sluit af met een gratis webinar om de nieuwe kennis laagdrempelig aan te bieden. Hoofddoel van een webinar is het overdragen van de wetenschappelijke inzichten en inspiratie aanreiken op basis van tips uit de praktijk.

Elk webinar is verdeeld in drie blokken. Elk blok begint met een introductiefilmpje, waarna de betreffende onderzoeker de wetenschappelijke inzichten presenteert. Vervolgens doet de professional uit de praktijk suggesties en geeft tips voor de vertaling van deze wetenschappelijke kennis naar de praktijk. Tijdens het webinar zijn er online polls en is er gelegenheid tot het stellen van vragen. De webinars worden opgenomen in een professionele studio.

In 2023 is bij wijze van proef één webinar georganiseerd voor een kleinere groep deelnemers: *risicovolspel introduceren bij het team*. Op deze manier wilden we meer gelegenheid voor interactie en het uitwisselen van ervaringen bieden. Het aantal deelnemers was 16 en de interactie bleef helaas achter bij de verwachting. Dit type webinar bieden we om die reden niet meer aan.

Podcast

Wanneer we een webinar organiseren, ontvangen we veel reacties van professionals die wel graag willen deelnemen, maar juist op dat moment aan het werk zijn. Om deze professionals de gelegenheid te geven op elk gewenst moment hun kennis te verdiepen en te verbreden, is in 2023 gestart met het opnemen van podcasts. Samen met Kindergarden zijn zes afleveringen gemaakt. De opzet is vergelijkbaar met een webinar. De betreffende onderzoeker vertelt over de wetenschappelijke inzichten en de professional uit de praktijk doet suggesties en geeft tips voor de vertaling naar de praktijk.

Ik luisterde met veel plezier naar de podcastaflevering over duurzaamheidspedagogiek en dan meer specifiek het onderwerp natuurbeleving. Ruim 15 jaar geleden ben ik gestart met een buiten BSO. Intuïtief had ik het gevoel dat dit veel bijdraagt aan de ontwikkeling, het welzijn en de gezondheid van kinderen. De laatste jaren komt er steeds meer onderzoek beschikbaar dat mijn vermoedens bevestigt. In deze aflevering wordt dit nog eens heel mooi op een rijtje gezet. En zo toegankelijk voor de praktijk, want de aflevering staat bomvol praktische voorbeelden! Voor mij een fijne bevestiging dat wij op de goede weg zitten, maar toch werd ik nog weer op nieuwe ideeën gebracht. En het heerlijke van een podcast vind ik dat ik die kan luisteren terwijl ik iets anders aan het doen ben, bijvoorbeeld tijdens het verzorgen van mijn paarden. Ga zo door Expertisecentrum!

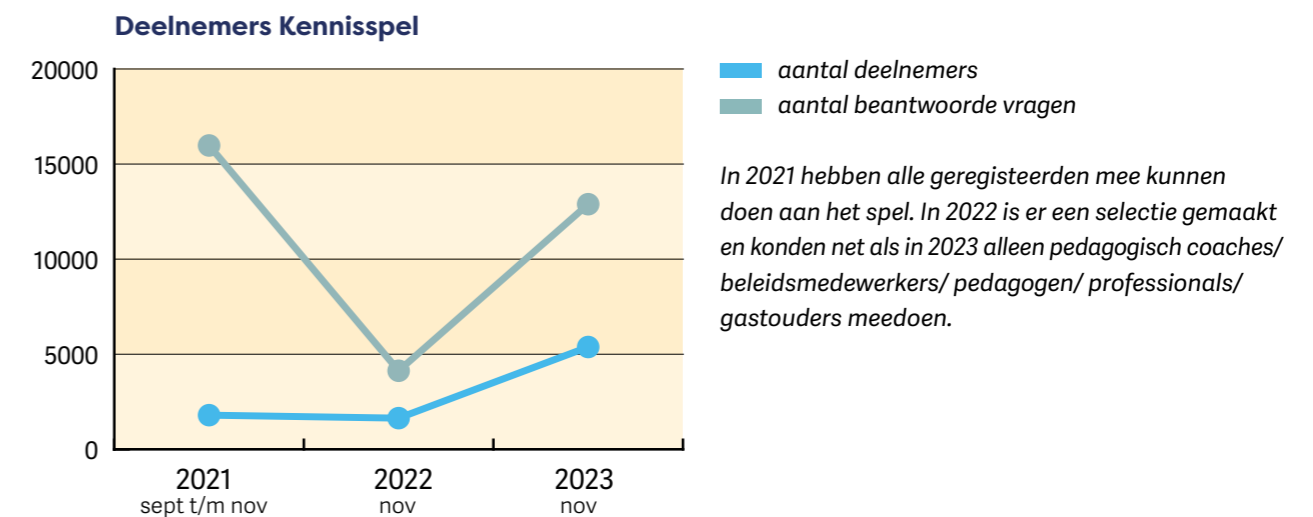
Joyce Ruysink • eigenaar BSO in het Wild

Het Kennisspel 2023: cijfers en bevindingen

Het Kennisspel¹ vond ook in 2023 plaats in november. Met het Kennisspel bereiken we steeds meer professionals, die met elkaar steeds meer vragen beantwoorden. Dit blijkt ook uit de tabel hierboven. Dit betekent dat steeds meer professionals tijdens hun deelname aan het spel nadenken over hun vak en dat zij met behulp van de vragen en de antwoorden de gelegenheid hebben een pedagogische dialoog te voeren met hun collega's en ouders.

Het Kennisspel van het Expertisecentrum: een leuke en laagdrempelige manier om bezig te zijn met je vak

Mieke Gerrits • pedagogisch medewerker, kinderopvang KindRijk in Ede

Fysieke bijeenkomsten

Naast de diverse online activiteiten, organiseren we ook fysieke bijeenkomsten. Fysieke bijeenkomsten bieden professionals mogelijkheden om hun kennis op een andere manier te verdiepen en te verbreden. Het live uitwisselen van ervaringen met collega's van andere organisaties tijdens een fysieke bijeenkomst wordt hoog gewaardeerd door de deelnemers.

Niet alle geplande fysieke bijeenkomsten zijn doorgegaan, dit omdat er te weinig aanmeldingen waren. Navraag heeft ons geleerd dat hier verschillende redenen voor zijn, zoals te veel reistijd, geen vervanging mogelijk, of het opleidingsbudget is op.

¹ Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat regelmatig bezig zijn met vakinhoudelijke vraagstukken de beste manier is om kennis op te doen en te onderhouden. Deelnemers aan het Kennisspel ontvangen twee keer per week per mail een 'Vraag van Vandaag' over een pedagogisch onderwerp/casus. Het online kennisspel is ontwikkeld door Redgrasp (www.redgrasp.com) en wordt in de medische wereld succesvol ingezet om de kennis over protocollen bij medisch professionals actueel te houden.

In onderstaande tabel wordt het aantal deelnemers aan fysieke bijeenkomsten weergegeven.

Overzicht van fysieke bijeenkomsten en aantal deelnemers.			
onderwerp	wat	max. aantal	aantal deelnemers
CoachKamer: waar begin je	CK	16	14
Pedagogisch practicum: positieve gedragsondersteuning	PP regio Rotterdam	30	31
Oudere kinderen in de BSO	PP	30	20
CoachKamer: hoe ga je om met weerstand	CK	16	11
Congres	congres	200	225
CoachKamer: behouden resultaten	CK	16	11
totaal aantal deelnemers			312

Hieronder wordt een toelichting gegeven op de fysieke bijeenkomsten.

Pedagogisch practicum

Tijdens het pedagogisch practicum kunnen pedagogisch coaches en beleidsmedewerkers nieuwe inzichten opdoen over een specifiek thema. Het biedt de mogelijkheid om in één (mid)dag zowel een theoretisch deel te volgen met een toelichting op wetenschappelijke inzichten, als kennis te maken met nieuwe tools. Een pedagogisch practicum vindt meestal plaats in Utrecht, voor een groep van maximaal 30 professionals. Tijdens het practicum licht de onderzoeker van het ontwikkelteam de wetenschappelijke inzichten toe. Een professional van het betreffende ontwikkelteam vertelt over de vertaling naar de praktijk. Ook wordt er geoefend met een tool waarmee deelnemers in hun eigen praktijk aan het werk kunnen. Deelnemers aan een pedagogisch practicum krijgen een certificaat van deelname.

CoachKamer

Met een CoachKamer kunnen pedagogisch coaches en beleidsmedewerkers op een gestructureerde manier met elkaar en onder begeleiding van het Expertisecentrum ervaringen uitwisselen en hun kennis verbreden en verdiepen op het gebied van coaching. In 2023 zijn drie bijeenkomsten georganiseerd. In het programma van de drie CoachKamers is principe een opbouw verwerkt, maar de dagen zijn ook 'los' te volgen. Deelnemers waarderen de bijeenkomsten als zeer goed. Ze geven aan veel aan de CoachKamers te hebben. Ook het uitwisselen van ervaringen met collega's van andere organisaties wordt als positief ervaren.

Congres

Op 28 september is het tweede grote live evenement georganiseerd. De opbouw van het programma is gelijk aan de werkwijze van het Expertisecentrum: wetenschappelijke inzichten delen, gecombineerd met ervaringen in de praktijk. Het programma is op basis van de evaluatie van 2022 iets aangepast: een ochtenddeel met een plenaire spreker en een ronde deelsessies en een middagdeel met een andere plenaire spreker en een ronde met dezelfde deelsessies. In 2023 hebben deze plenaire sprekers actuele onderwerpen toegelicht op basis van recent onderzoek:

- prof. Ruben Fukkink (Universiteit van Amsterdam): Samen werken aan samenwerken
- lector Annerieke Boland (IPABO): Educatie in de kinderopvang

De deelsessies bestaan uit: vijf onderwerpen van de pedagogische kennisbasis, een mini CoachKamer en een PiB-sessie. Per deelsessie zijn steeds de wetenschappelijke inzichten gepresenteerd door de onderzoeker van

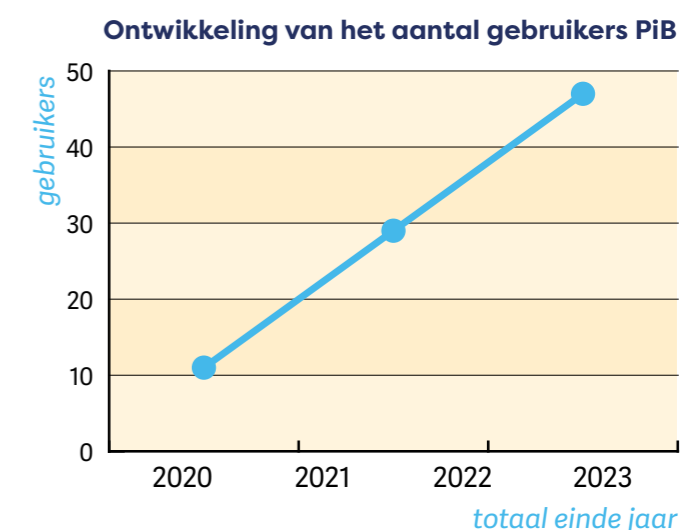
het betreffende ontwikkelteam. Ook heeft steeds een van de deelnemers van het ontwikkelteam de praktijkervaringen en/of tool toegelicht. Tijdens de mini CoachKamer hebben de deelnemers kunnen kennismaken met een coachingsmodel en tijdens de PiB-sessie kregen de deelnemers een eerste indruk van het belang en de werkwijze van het zelfevaluatie-instrument. Tijdens alle deelsessies was er veel gelegenheid voor interactie. Van het congres is een beeldverslag gemaakt dat aan alle deelnemers is gestuurd en op de website te vinden is. Alle deelnemers hebben ook alle presentaties als pdf toegestuurd gekregen.

PiB

Vanaf 2021 heeft het Expertisecentrum de Pedagogische praktijk in Beeld² (PiB) in beheer.

Gebruikers PiB

In 2023 gebruikten in totaal 45 organisaties die PiB. In de loop van 2023 zijn 19 nieuwe organisaties PiB gaan gebruiken. Eén organisatie is gestopt met het gebruik ervan. Dit was een heel kleine organisatie die aangaf dat het hen niet is gelukt PiB te implementeren.

In 2023 zijn twee online webinars georganiseerd om de bekendheid van PiB te vergroten. In totaal hebben daar 155 geïnteresseerden aan deelgenomen. Na elk webinar is er een vrije 'Instuif' voor deelnemers die een demonstratie willen. Ongeveer 10% van de webinardeelnemers maakt daar gebruik van.

Landelijk beeld

Net als in 2022 heeft het Expertisecentrum Kinderopvang het totaal van alle observaties geanalyseerd. Daarvoor werden de observatiedata omgezet naar een geanonimiseerd bestand waarin alleen nog het jaar van observatie, soort kinderopvang (kinderdagverblijf, buitenschoolse opvang, peuterspeelruimte) en de leeftijdsgroep te herkennen is.

Net als in het 2022 werd het domein 'Emotionele veiligheid' het meest beoordeeld³. Het wordt ook met de hoogste kwaliteit beoordeeld. Met name de communicatie tussen beroepskrachten en kinderen scoort hoog.

Ook nu liggen de meeste verbeterkansen bij 'Kwaliteit van de leefomgeving', vooral wat betreft het *programma en de activiteiten* die worden aangeboden.

² PiB is ontwikkeld door NJi, het Nederlands Jeugdinstituut, en KindeRdam, kinderopvangorganisatie in Rotterdam en omstreken, samen met twee commerciële partijen en met een financiële bijdrage van Kindwijzer, een samenwerkingsverband van ongeveer tien kinderopvangorganisaties.

³ In PiB zijn 5 domeinen: emotionele veiligheid, persoonlijke competentie, sociale competentie, overdracht van normen en waarden en kwaliteit van de leefomgeving.

Helpdesk

De helpdesk van PiB bestaat uit een team van drie personen. Elke vraag krijgt een automatische ontvangstbevestiging. De specifieke beantwoording is zo snel mogelijk en uiterlijk binnen twee werkdagen.

Overzicht van aantal een aard van de helpdeskvragen		
soort vraag	totaal 2023	totaal 2022
Beoordelingen/rapportages/observaties/vragenlijsten	83	45
Inloggen/account/gebruikers/beheerders/rechten	223	77
Groepen/locaties/vestigingen/leeftijden	41	45
Scholing/pilot	3	3
Techniek/kwaliteit/veiligheid	31	23
	381	193

Het aantal vragen is in 2023 toegenomen. Dat is logisch, want er zijn ook twee keer zoveel gebruikers. De eerste 17 gebruikers hebben deelgenomen aan de ontwikkeling van PiB. De nieuwe gebruikers in 2023 hebben niet eerder met PiB kennisgemaakt. Het is te verwachten dat zij hierdoor meer vragen hebben, omdat het gebruik van PiB nieuw voor hen is. De meeste vragen gingen over problemen met inloggen en het aanmaken van nieuwe groepen en locaties. Sinds 1 oktober 2023 krijgen nieuwe gebruikers geen activatiemail meer, maar een mail met daarin een link waarmee zij zelf inloggegevens kunnen aanmaken voor beheerders. Sindsdien is het aantal vragen hierover afgenomen.

Om zoveel mogelijk te voorkomen dat gebruikers de helpdesk nodig hebben, is een nieuwe instructievideo gemaakt voor (nieuwe) gebruikers. Deze video laat zien hoe de online omgeving werkt, wat de toepassingen ervan zijn, hoe je prestaties kunt meten en welke rapportages beschikbaar zijn. En er zijn suggesties voor hoe deze informatie in gesprekken gebruikt kan worden en wat de waarde ervan is.

Doorontwikkeling

De grootste ontwikkeling is de geactualiseerde versie PiB 2.0. In deze nieuwe versie zijn items toegevoegd voor de onderwerpen voor- en vroegschoolse educatie (VVE) en diversiteit & inclusie. Daarnaast is het aantal items iets teruggebracht, zijn items geherformuleerd en geactualiseerd en is er onderscheid gemaakt tussen observeerbare en niet-observeerbare items.

Daarnaast zijn er enkele aanpassingen en verbeteringen aan PiB doorgevoerd om de gebruikerservaring te optimaliseren. Zo is de tijdsduur van het laden van gegevens verkort en kunnen nieuwe gebruikers zelf inloggegevens aanmaken.

PiB en onderwijs

Vanuit de praktijk is de vraag gekomen of PiB ook in de onderbouw van het basisonderwijs gebruikt kan worden. Deze vraag komt met name van die locaties waar een structurele samenwerking tussen kinderopvang en onderwijs is vormgegeven en praktijk is: de kindcentra en Integraal Kind Centra (IKC's). Naar aanleiding hiervan is op 3 oktober een online bijeenkomst georganiseerd om te verkennen welke vraag er is. Dit heeft geresulteerd in een aantal geïnteresseerde organisaties die zowel onderwijs als kinderopvang aanbieden. Ook de PO-raad is positief over deze ontwikkeling.

Er is een plan in voorbereiding om PiB door te ontwikkelen zodat er een versie is die aansluit bij de groepen 1 en 2 van het onderwijs. Dit plan wordt in 2024 verder uitgewerkt.

2. Communicatie

In 2023 is structureel veel tijd en aandacht besteed aan de communicatie. In onze boodschappen hebben we onder andere uitgelegd wat het Expertisecentrum is, wat je eraan hebt en hoe je kunt bijdragen. De communicatie was vooral ook een manier om de kennis die beschikbaar is over te dragen aan de professionals.

Reflectie

In de zomer van 2023 werd duidelijk dat de ambitie voor het aantal organisaties dat vrijwillig bijdraagt aan de bekostiging van het Expertisecentrum, niet gehaald zou worden. Dit heeft geleid tot een aantal vragen bij het bestuur: Is er bestaansrecht? Is het Expertisecentrum te klein om impact te kunnen hebben? En hoe kunnen we de sector overtuigen van het nut?

Uit individuele gesprekken met bestuurders wordt het beeld van 2022 nog eens bevestigd: beslissers, bestuurders en professionals hebben allemaal een andere reden om wel of niet bij te dragen. Bestuurders van grote organisaties dragen graag bij omdat ze de ontwikkeling van pedagogische kwaliteit belangrijk vinden voor de sector en niet zo zeer voor hun eigen organisatie. Kleine organisaties geven aan de ene kant aan dat zij zelf niet in staat zijn de pedagogische kwaliteit op basis van wetenschappelijk inzicht te ontwikkelen. Tegelijkertijd moeten zij een afweging maken in waar ze hun financiële middelen aan besteden: bijvoorbeeld aan spelmaterialen of de jaarlijkse bijdrage. En er zijn organisaties die vinden dat ze dit zelf kunnen en het Expertisecentrum niet nodig is. Kortom: er zijn nog niet genoeg organisaties die het nut en de noodzaak van het Expertisecentrum zien.

Aan een kleine groep ondernemers⁴ is in september de vraag voorgelegd: is er nut en noodzaak? En zijn jullie bereid extra middelen beschikbaar te maken? Hun reactie in het kort: er moet een onafhankelijke organisatie zijn die werkt aan de ontwikkeling van de pedagogische kwaliteit. Het Expertisecentrum doet dat goed en moet blijven bestaan. Zij zijn bereid in 2024 extra middelen in te zetten voor iets dat zij zelf individueel niet kunnen: het samenstellen van een agenda voor praktijkonderzoek.

Dit overleg heeft er ook toe geleid dat er een omslag in het denken over de impact is ontstaan. Niet het aantal organisaties dat vrijwillig bijdraagt is bepalend voor de impact, maar het aantal professionals dat we bereiken en dat wat de professionals eraan hebben.

Concrete acties

Ook in 2023 zijn concrete acties ondernomen om de naamsbekendheid en het bereik te vergroten.

Nieuwsbrief

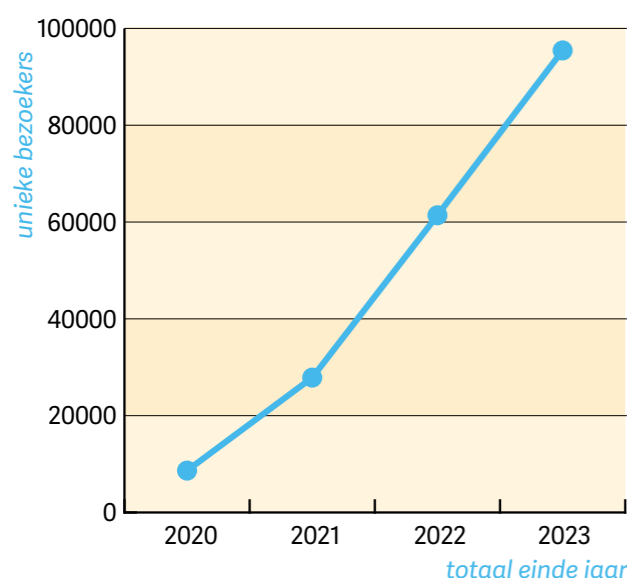
In november 2022 zijn we gestart met het sturen van een nieuwsbrief. In 2023 is de nieuwsbrief elke twee weken gestuurd naar alle geregistreerden. De inhoud van de nieuwsbrief bestaat uit een persoonlijk voorwoord van de directeur van het Expertisecentrum, een interessante blog of praktijkvoorbeeld, een lees- of luistertip

⁴ Deze groep bestond uit de ondernemers die in 2019 een startbudget voor het Expertisecentrum bijelkaar hebben gebracht: BLOS, GRO UP, Kober, HumanKind, KindeRdam, Kibeo, Kion, Kidsfoundation, KinderRijk

en de agenda met komende activiteiten. Doel van de nieuwsbrief is informeren en kennisdeling: we willen ontvangers aan het denken zetten door middel van een praktijkvoorbeeld of blog, inspireren met een goede lees- of luistertip en attenderen op onze agenda met activiteiten.

De nieuwsbrief wordt direct verzonden vanuit de website. Bij de nieuwsbrief zien we een open rate van 35,96% (in 2022: 37,82%) en een gemiddelde click-through rate van 1,39% (in 2022: 5,64%). In de jaarlijkse e-mail benchmark van Red Online Marketing (2023) is de gemiddeld open rate 28,20% en de gemiddelde click-through rate 3,04%. Dit betekent dat de nieuwsbrief bovengemiddeld geopend wordt, maar dat er wel minder op de links geklikt wordt vergeleken met het gemiddelde.

Cijfers website van 2020, 2021, 2022 en 2023: toename in 2023

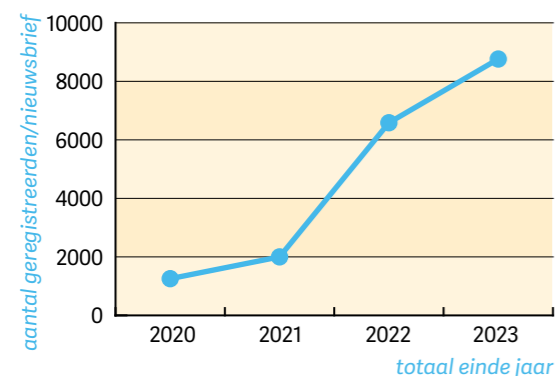
Website en socials

De website is hét communicatiemiddel van het Expertisecentrum. De digitale kennisbank is algemeen toegankelijk. Hierin staan alle wetenschappelijke bronnen, praktijkvoorbeelden ter inspiratie en tools als hulpmiddelen. Niet alle tools zijn voor iedereen toegankelijk, dat is afhankelijk van of een organisatie bijdraagt aan de bekostiging.

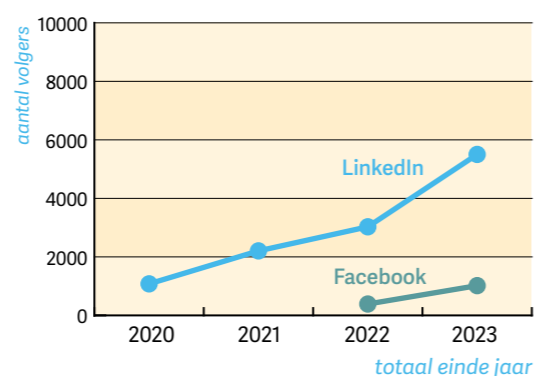
De structurele berichten op LinkedIn en Facebook hebben resultaat. Het aantal bezoekers van de website is dit jaar 1,5 keer zoveel als vorig jaar. De social mediakanalen hebben een enorme groei gehad: LinkedIn (+77%) en Facebook (+156%) ten opzichte van 2022.

Ook het aantal e-mailadressen waar de nieuwsbrief naartoe wordt gestuurd, is toegenomen: van 6585 naar 8727 adressen. Door de 'vraag van de maand' die in het vakblad Management Kinderopvang staat, komt het Expertisecentrum bij ruim 1000 abonnees elke maand onder de aandacht. Zowel in Management Kinderopvang als in het andere vakblad BBMP is een artikel van het Expertisecentrum verschenen. Op het digitale kanaal KinderopvangTotaal staan met regelmaat verwijzingen naar activiteiten en blogs van het Expertisecentrum.

Geregistreerden = nieuwsbrief 2x/mnd nieuwsbrief

Volgers social media

Uit de analyse van de bezoekersaantallen van de website blijkt dat 40,5% van de bezoekers via een organische zoekopdracht op onze website komt. Zij zoeken via Google en komen zonder advertentie op onze website. 29% komt direct op onze website terecht, zij typen dus bewust het adres van onze website in zonder zoekmachine.

De top vier meest bezochte pagina's zijn:

1. **Homepage**
2. **Pedagogische kaders**, gemaakt in opdracht van BKK en veel gebruikt door studenten
3. **Pedagogische kennisbasis**
4. **Tools**

Socials

In 2023 is vanuit een planning gewerkt aan het plaatsen van twee berichten per week. De berichten gaan over activiteiten die op de agenda staan en korte inhoudelijke informatie met steeds een doorverwijzing naar de website voor meer informatie.

Er is één betaalde campagne op Facebook geweest in het eerste kwartaal om de naamsbekendheid en het bereik van het Expertisecentrum te vergroten. De concrete boodschap was een uitnodiging tot deelname aan het gratis webinar over positieve gedragsondersteuning. Dit heeft tot ruim 2000 inschrijvingen geleid. Een groot deel daarvan is ook geregistreerd op de website. De verwachting dat er daardoor ook nieuwe investeerders zouden komen is niet uitgekomen, ondanks een directe oproep daartoe tijdens het webinar. Het hele jaar is twee keer per week organische content geplaatst op LinkedIn en Facebook. Het aantal volgers is flink toegenomen. Zie de tabel *volgers social media* op p. 14.

Overzicht van het gebruik van bestaande communicatiekanalen in 2023:

- **Management Kinderopvang:** 1000 abonnees: elke maand een vraag van de maand met toelichting en verwijzing naar de website, diverse aankondigingen van activiteiten en het Kennisspel
- **Kinderopvangtotaal, een digitaal platform:** diverse aankondigingen van activiteiten
- **Congres Dag van de pedagogisch coach:** spreker over coaching
- **Congres Management Kinderopvang:** spreker over Expertisecentrum en de waarde van kinderopvang

Interne communicatie binnen de organisaties

In 2023 is aan communicatiemedewerkers van organisaties die bijdragen aan de bekostiging kant-en-klare informatie aangeleverd voor hun intranet of de eigen nieuwsbrief.

3. Organisatie

Het Expertisecentrum is een onafhankelijke, kleine organisatie die zonder winstoogmerk werkt aan de ontwikkeling, borging en verspreiding van de pedagogische kennisbasis. Daarmee ondersteunt het Expertisecentrum het zelfbewustzijn van de professionals in de sector, draagt het bij aan de professionalisering en richt het zich extern op het bewustzijn van de waarde van kinderopvang in de maatschappij.

Stichting

Het Expertisecentrum Pedagogische Kwaliteit Kinderopvang is een stichting. Het bestuur bestaat uit vier leden die op persoonlijke titel zitting hebben en kennis en gezag inbrengen:

- Cees van Stijn, [voorzitter vanaf januari 2020](#)
- Bart Buurma, [penningmeester, secretaris vanaf januari 2023](#)
- Anne Marie de Koning, [lid vanaf april 2022](#)
- Els Maasdam, [lid vanaf april 2022](#)
- Nienke Willering, [lid vanaf januari 2020](#)

Het bestuur heeft in 2023 zeven keer vergaderd. Tussentijds is het bestuur per e-mail op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen en is er overleg en afstemming geweest. Het bestuur bewaakt de focus van het Expertisecentrum en neemt besluiten zodat het Expertisecentrum kan doorontwikkelen.

Directie

De directeur is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en algehele coördinatie en planning van het Expertisecentrum. Yvette Vervoort vervult vanaf 1 januari 2020 de rol van directeur. Zij heeft brede kennis, ruime ervaring en een groot netwerk in de kinderopvang en contacten in aanpalende sectoren als onderwijs en zorg.

Team

De ontwikkelteams zijn de basis en de motor voor de kennisontwikkeling (zie de bijlage voor een overzicht van de bemensing in 2023). De coördinator van de ontwikkelteams ondersteunt en faciliteert die teams.

Een kernteam zorgt voor de 'dagelijkse' werkzaamheden, mailverkeer, financiële administratie, projectondersteuning, communicatie en helpdesk PiB. Ook is er een team dat verschillende kennis en kunde inbrengt op het gebied van communicatie, vormgeving en website-ontwikkeling.

Het kernteam bestaat uit:

- Yvette Vervoort, [directeur](#)
- Annika de Haan, [coördinator ontwikkelteams en eindredacteur wetenschappelijke bronnen en strategiegroep PiB](#)
- Jennifer Bootsma, [communicatie en project-ondersteuner, vanaf september 2023](#)
- Simon Hay, [strategiegroep PiB](#)
- Danina Kooijman, [team PiB](#)
- Sanne Weijers, [communicatie tot okt. 2023](#)
- Sjoerdje Postma, [projectondersteuning tot okt. 2023](#)
- Baukje Sidler, [financiële administratie, website beheer en PiB helpdesk](#)

Het bredere team bestaat uit:

- Ivar Hoekstra, [technische ontwikkelaar PiB](#)
- Josette Hoex, [strategiegroep PiB](#)
- Erik Jan de Wilde, [ontwikkelaar PiB en PiB helpdesk](#)
- Larisa Wiegant, [vormgeving](#)
- Mireille Wijnker, [tekstredactie](#)
- George Ongkiehong, [marketing](#)
- R2H, [doorontwikkelen website/databank](#)

Initiatiefgroep

De initiatiefgroep functioneert als 'kritische vriend' en sparringpartner in de ontwikkeling van het Expertisecentrum. De initiatiefgroep heeft in 2023 drie keer overleg gehad met de directeur. Er is gesproken over het bestaansrecht van het Expertisecentrum en de onderzoeksagenda.

Vanaf 2020 bestaat de initiatiefgroep uit twee wetenschappers en een ondernemer kinderopvang:

- Annerieke Boland, [lector Jonge Kind, IPabo Amsterdam](#)
- Ruben Fukkink, [buitengewoon hoogleraar kinderopvang UvA](#)
- Robert Sängner, [bestuurder Kober kinderopvang](#)

Positionering Expertisecentrum

Door het onderhouden, uitbreiden en verdiepen van de contacten met het netwerk van belanghebbenden en de kring van betrokkenen, ontstaat de onafhankelijke positie binnen de sector.

Doordat steeds andere onderzoekers deelnemen aan de ontwikkelteams, breidt het aantal onderwijs/onderzoeksinstituten waar contact mee is, zich steeds verder uit. Hierdoor ervaren steeds meer professionals wat het betekent om te werken aan de ontwikkeling van de pedagogische kennisbasis. Alle deelnemers zijn unaniem erg enthousiast.

Uit de sector komen elke week vragen binnen via de website. De meeste vragen zijn praktisch van aard: aanmelden, gebruik van de korting, gebruik van materialen. Er zijn ook specifieke vragen over inhoudelijke onderwerpen, kwesties op het gebied van regelgeving, open sollicitaties en bijdragen aan onderzoeken. Voor zover mogelijk geven we zelf antwoorden of we verwijzen door naar andere organisaties.

4. Financieel beheer en interne beheersing

De begroting 2023 is vastgesteld door het bestuur van het Expertisecentrum. Voor PiB zijn de kosten en baten apart geregistreerd in de boekhouding. Per trimester is tijdens reguliere bestuursvergaderingen steeds de actuele stand van zaken van de uitgaven besproken. De directeur bereidt samen met de financieel medewerker de maandelijkse betalingen voor. De penningmeester accordeert, de directeur doet de betalingen na akkoord van de penningmeester.

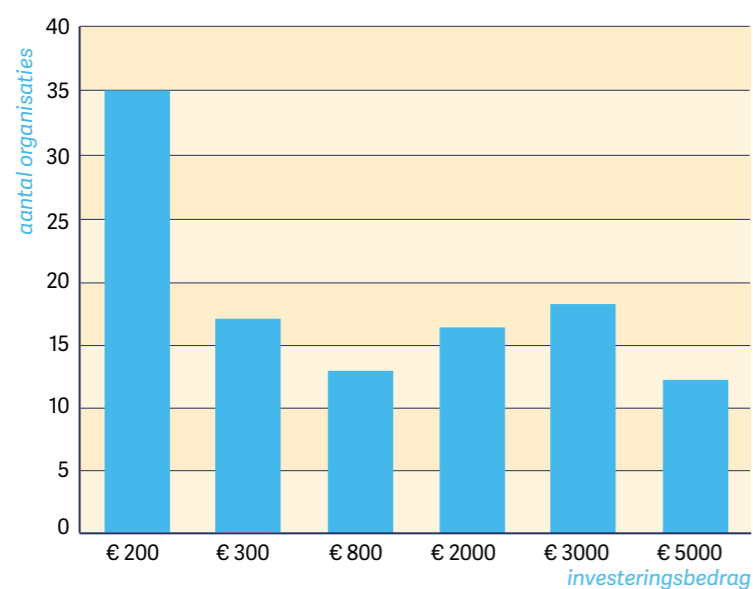
Budget

Het budget voor 2023 bestond uit de te genereren baten door bijdragen in de bekostiging door ondernemers kinderopvang, subsidie van Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid en vergoeding voor het gebruik van PiB.

Bijdragen sector

Op 1 januari 2023 waren er 95 organisaties die een vrijwillige bijdrage leverden. In de loop van 2023 zijn 14 organisaties gestopt. De redenen liepen uiteen: wel ingeschreven maar nooit betaald, we kiezen dit jaar voor iets anders, we weten onvoldoende wat we eraan hebben. Het afgelopen jaar zijn er ook 42 nieuwe organisaties bijgekomen. Nettoresultaat is dat er op 31 december 2023 123 organisaties vrijwillig bijdragen.

Overzicht van het aantal organisaties dat bijdraagt aan de bekostiging in 2023

Bijdrage	Omzet
€ 200	Omzet tot € 1 miljoen
€ 300	€ 1 miljoen tot € 2 miljoen
€ 800	€ 2 miljoen tot € 5 miljoen
€ 2.000	€ 5 miljoen tot € 10 miljoen
€ 3.000	€ 10 miljoen tot € 25 miljoen
€ 5.000	€ 25 miljoen en meer

Bedrag bijdrage per jaar gekoppeld aan de omzet. Bedragen zijn inclusief btw.

Activiteiten

In 2023 heeft het Expertisecentrum activiteiten georganiseerd om de ontwikkelde kennis te verspreiden onder de pedagogisch professionals. Om ze kennis te laten maken met deze activiteiten, zijn die grotendeels als webinars kosteloos aangeboden, zie ook pagina 8. En voor deelname aan de fysieke activiteiten betalen de deelnemers een, in principe kostendekkende, vergoeding. Deelnemers van organisaties die bijdragen aan de bekostiging van het Expertisecentrum krijgen 30% korting.

Inkomsten PiB

Doel van PiB is om zo veel mogelijk organisaties grip te laten krijgen op hun pedagogische kwaliteit, zodat zij gericht en structureel kunnen werken aan een verbetercyclus. De hoogte van de bijdrage voor het gebruik is afhankelijk van het maximaal aantal groepen dat per jaar gescoord kan worden.

Aantal groepen	Kosten
1 tot 5 groepen	€ 533,-
5 tot 10 groepen	€ 1.065,-
10 tot 20 groepen	€ 3.195,-
20 tot 30 groepen	€ 5.325,-
> 30 groepen	€ 7.455,-

De bedragen zijn voor 2023 per jaar, inclusief btw en exclusief SSO-licentie. Aanvullende kosten SSO-licentie per jaar: €395,- exclusief btw.

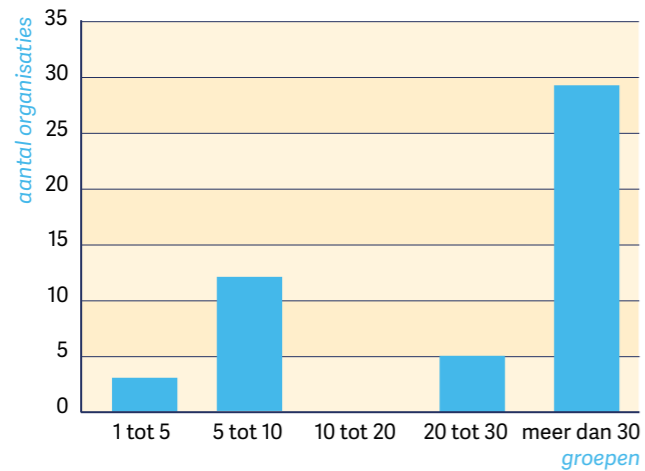
Het budget PiB bestaat uit de bijdragen door de gebruikers van PiB.

De ambitie om het aantal organisaties dat PiB gebruikt in 2023 te verdubbelen, is gehaald. In totaal zijn er 45 organisaties die PiB gebruiken als zelfevaluatie-instrument voor de pedagogische kwaliteit.

Een aantal gebruikers heeft specifieke wensen, bijvoorbeeld Single Sign On (SSO). Deze zijn als maatwerk opgeleverd en ook als extra kosten in rekening gebracht.

De kosten voor onderhoud en doorontwikkeling kunnen met de tarieven 2023 en het huidige aantal gebruikers ruim worden gedekt. Om die reden is het tarief voor 2024 niet verhoogd.

Overzicht van de organisaties die PiB gebruiken in 2023.

Subsidie

De instellingssubsidie wordt telkens voor 1 jaar verleend onder voorwaarden, met name over de verantwoording. Dit vergt een zware accountantscontrole: controle verklaring bij een financieel verslag en een rapport van feitelijke bevindingen. Met veel moeite is een accountant gevonden die deze controle kan doen binnen de daarvoor gestelde termijn. De kosten daarvoor zijn volledig subsidiabel, dit is een mondelinge toezegging door de adjunct directeur van de directie Kinderopvang van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Kosten

Ook in 2023 is gewerkt vanuit het besef dat er geen zekerheid is van structurele financiering. Om die reden zijn er geen medewerkers in loondienst aangetrokken. De werkzaamheden zijn volledig uitgevoerd door de inhuur van professionals op basis van hun kennis en ervaring. Er zijn geen langlopende verplichtingen aangegaan.

Toen in de zomer duidelijk was dat het beschikbare budget veel lager was dan de oorspronkelijke begroting, zijn meteen alle werkzaamheden teruggeschoefd. Zo zijn er maar drie in plaats van acht ontwikkelteams gestart en is er minder ingezet op communicatie.

Voor PiB was het niet nodig de kosten te verminderen ten opzichte van de begroting.

5. Jaarrekening 2023

In 2023 was de financiering van het Expertisecentrum voor het eerst gebaseerd op cofinanciering vanuit de sector en subsidie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Dit betekent dat het totale budget van 2023 voor 55% bestond uit inkomsten door vrijwillige bijdragen van individuele kinderopvangorganisaties en voor 45% uit subsidie. Alle kosten zijn subsidiabel, behalve die kosten van het zelfevaluatie instrument Pedagogische praktijk in Beeld (PiB).

In de zomer van 2023 werd duidelijk dat onze ambitie, namelijk acht ontwikkelteams en twee keer zoveel activiteiten als in 2022, te hoog was. Het doel was dat ruim 200 individuele kinderopvangorganisaties een vrijwillige bijdrage zouden leveren, maar dit aantal bleef met 123 organisaties sterk achter.

Om deze reden besloten we om onze ambitie en het beschikbare budget bij te stellen naar ongeveer de helft.

Cijfers

Overzicht op volgende pagina.

6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2023

	Realisatie 2023	Begroting 2023	Vershil 2023	Realisatie 2022
	€	€	€	€
6. Subsidiebaten				
Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid	165.447	297.321	-131.874	34.086
7. Batens als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten				
Pedagogische Praktijk in Beeld	196.104	143.020	53.084	117.775
Bonaire	69.731	68.970	761	23.424
Onderzoek Ministerie SZW	16.500	16.500	-	-
	282.335	228.490	53.845	141.199
8. Investerings uit de sector				
Investerings uit de sector	138.216	297.182	-158.966	119.793
Activiteiten	45.224	127.500	-82.276	22.843
	183.440	424.682	-241.242	142.636
Besteed aan de doelstellingen				
9. Doelstelling				
A Technische Realisatie Kennisbank	-	-	-	5.721
B Verzamelen Wetenschappelijke Content	-	-	-	18.501
C Verzamelen Praktijkvoorbeelden	-	-	-	15.888
D Toevoegen Content Databank	-	-	-	838
Broedkamer	-	-	-	51.162
A Ontwikkelen pedagogische kennisbasis	65.880	113.243	-47.363	-
B Kennisborgen en toegankelijk maken	27.258	41.300	-14.042	-
C Kennis verspreiden	111.270	122.805	-11.535	90.900
D Communicatie	49.737	95.040	-45.303	-
E Algemene kosten	91.857	102.010	-10.153	140.312
Pedagogische Praktijk in Beeld	150.717	130.920	19.797	75.463
Bonaire	65.244	68.970	-3.726	21.721
Onderzoek SZW	13.875	-	13.875	10.813
	575.838	674.288	-98.450	431.319

Toelichting

Het totale budget voor de activiteiten van het Expertisecentrum 2023 bestond uit eigen bijdragen van de sector en een instellingssubsidie van het ministerie van Sociale Zekerheid en Werkgelegenheid (SZW). De steeds wisselende professionals van verschillende kinderopvangorganisaties leverden hun inbreng bij de ontwikkelteams 'om niet'. In feite is dit ook een investering door de sector. De onderzoekers van onderwijs- en onderzoeksinstituten werden betaald voor hun bijdrage.

Subsidiebatens (6)

In 2023 is voor het eerst een Instellingssubsidie verleend door het Ministerie van SZW, 45% bovenop de eigen bijdrage door de sector.

Batens als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten (7)

Dit zijn opdrachten die buiten de doelstelling vallen. De bekostiging van PiB bestaat uit de vergoeding van het gebruik van PiB per organisatie.

Investerings uit de sector (8)

De bijdrage uit de sector bestaat uit vrijwillige bijdragen van kinderopvangorganisaties, gebaseerd op hun omzet in staffels en uit inkomsten van deelnemers aan betaalde activiteiten.

6. Opdrachten 2023

Er zijn in 2023 twee opdrachten uitgevoerd die niet tot de kerntaken van het Expertisecentrum behoren. De financiering van deze opdrachten is volledig voor rekening gekomen voor de opdrachtgevers.

Onderzoek beroepskrachten in opleiding (BIO's)

Vanaf 1 januari 2022 mag maximaal de helft van het aantal in te zetten beroepskrachten op een kindercentrum bestaan uit beroepskrachten in opleiding (BIO's). Daarvoor was dat maximaal een derde van het aantal in te zetten beroepskrachten. Deze tijdelijke maatregel geldt tot 1 juli 2024.

Na een vergelijkbaar onderzoek in 2022 is op verzoek van het ministerie van SZW vervolgonderzoek gedaan naar de gevolgen van deze maatregel voor de pedagogische kwaliteit en de werkdruk van de collega's die op de groep samenwerken met een beroepskracht in opleiding.

Het onderzoek is uitgevoerd onder twee groepen: collega-pedagogisch medewerkers en degene die binnen de organisatie het beste zicht heeft op de gevolgen van de grotere formatieve inzet van de beroepskracht(en) in opleiding. Het onderzoek is op tijd en binnen budget afgerond. Het rapport is aangeboden aan het ministerie van SZW en staat op de website.

VVE-programma Bonaire

De directe aanleiding voor deze opdracht is het vervallen van de Kaleidoscooplicentie van het Nederlands Jeugd instituut (NJI). Dit valt samen met andere ontwikkelingen op Bonaire zoals professionalisering van de pedagogisch medewerkers, het versterken van de doorgaande lijn naar groep 1 en 2 en de implementatie van een kindvolgsysteem.

De vraag van de BES(t) 4 kids partners betreft de ontwikkeling van een VVE-programma voor kinderen van 2 tot 7 jaar, de voor- en vroegschoolse periode; materialen voor de training van de (toekomstige) gebruikers van het programma en ondersteuning bij de keuze voor een kindvolgsysteem.

Een eis in de wet Kinderopvang voor de eilanden is dat er voor kinderopvang een programma is. Dat hoeft geen programma te zijn dat is opgenomen in de databank effectieve jeugdinterventies van het NJI. De BES(t) 4 kids partners hebben besloten zelf een programma voor voor- en vroegschoolse educatie (VVE) te ontwikkelen en het Expertisecentrum gevraagd hen daarbij te ondersteunen. Annika de Haan en Yvette Vervoort hebben deze opdracht in 2023 uitgevoerd. De afronding vindt plaats in het eerste kwartaal 2024.

Bijlagen

Bijlage 1

Wetenschappelijke bronnen per onderwerp

Bijlage 2

Praktijkvoorbeelden per onderwerp

Bijlage 3

Tools per onderwerp

Bijlage 4

Samenstelling ontwikkelteams

Bijlage 1

Wetenschappelijke bronnen per onderwerp

- overzicht 2023

Wetenschappelijke bronnen 2023		
Wetenschappelijke bronnen		Auteur
Onderwerp		
Omgeving: ruimte, inrichting en materialen		
1	Children's rights and citizenship: A perspective for inclusive and democratic education and care for young children	Eijkholt, C. (2022)
2	Play equipment, physical activity opportunities, and children's activity levels at childcare.	Gubbels, J., van Kann, D. en Jansen, M. (2012)
3	The relation between the ratio of children per activity area and off-task behavior and type of play in day care centers	Kantrowitz, E. en Evans, G. (2004)
4	The effects of visual boundaries in two-year-olds' playrooms	Legendre, A. en Fontaine, A. M. (1991)
5	Group size and storybook reading: Two-year-old children's verbal and nonverbal participation with books	Phillips, L. en Twardosz, S. (2003)
6	The physical indoor environment in ECEC settings: children's well-being and physical activity	Sando, O. J. (2019)
7	Effects of toys on the play quality of preschool children: Influence of gender, ethnicity, and socioeconomic Status	Trawick-Smith, J., Wolff, J., Koschel, M. en Vallarelli, J. (2015)
8	Exploring childcare spaces. Young children's exploration of the indoor play space in center-based childcare.	van Liempd, I. (2018)
9	Children's use of retreats in family child care homes	Weinberger, N. (2006)
Duurzaamheidspedagogiek		
1	The potential of green schoolyards for healthy child development: A conceptual framework	van den Bogerd, N., Hovinga, D., Hiemstra, J. A. en Maas, J. (2023)
2	Pedagogiek over hoop. Het onmiskenbare belang van optimisme in opvoeding en onderwijs.	de Winter, M. (2017)
3	Opvoeden in een opwarmend klimaat.	van Yperen, T. (2022)
4	Naar een groene pedagogiek	Both, K. (2008)
5	Refocusing environmental education in the early years: A brief introduction to a pedagogy for connection	Barrable, A. (2019)
6	Outdoor experiences and sustainability. Journal of adventure education and outdoor learning, 17(2), 161-171.	Prince, H. E. (2017)

Spel en spelbegeleiding		
1	Onderwijs aan jonge kinderen. Intersubjectiviteit als onderlegger voor ontwikkeling. Lectorale rede, Hogeschool IPABO Amsterdam.	Boland, A. (2015)
2	ECE teachers' views on play-based learning: a systematic review. <i>European Early Childhood Education Research Journal</i> , 27:6, 776-800	Bubikova-Moan, J., Næss Hjetland, H., & Wollscheid, S. (2019)
3	The impact of pretend play on children's development: a review of the evidence.	Lillard, A.S, Lerner, M.D., Hopkins, E.J., Dore. R.A.,Smith. E.D.,Palmquist, C.M. (2013)
4	'The playing-exploring child': Reconceptualizing the relationship between play and learning in early childhood education. <i>Contemporary Issues in Early Childhood</i> June 2017	Nilsson, M., Ferholt, B., Lecusay, R. (2017)
5	Nature play in early childhood education: A systematic review and meta ethnography of qualitative research. <i>Frontiers in Psychology</i> 2013:13	Prins, J., Van der Wilt, F., Van der Veen, C., Hovinga, D. (2013)
6	Can guidance during play enhance children's learning and development in educational contexts? A systematic review and meta-analysis. <i>Child Development</i> , 00 1-19	Skene, K., O'Farrelly, C.M., Byrne, E.M., Kirby, N., Stevens, E.C., & Ramchandani, P.G. (2022)
7	Is it play? Towards a reconceptualisation of role play from an activity theory perspective <i>European Early Childhood Education Research Journal</i> 21(2)	Van Oers, B. (2013)
8	Guided play: Where curricular goals meet a playful pedagogy. <i>Mind Brain and Education</i> . 2013;7(2):104-112.	Weisberg DS, Hirsh-Pasek K, Golinkoff RM. (2013)
9	How young children explore, follow and impose rules during object-oriented play: a multiple case study. <i>International Journal of Early Years Education</i> 30(3), 577-594	Wynberg, E.R., Van der Wilt, F., Boland, A., Raijmakers, Van der Veen, C. (2022)

Bijlage 2

Praktijkvoorbeelden per onderwerp - overzicht 2023

Praktijkvoorbeelden 2023	
Onderwerp	
Omgeving: ruimte, inrichting en materialen	
1	Kinderen uitnodigen tot zelfredzaamheid
2	Laat je verbazen door flexibele speelplekken
Duurzaamheidspedagogiek	
1	Een jaar lang vriendelijkheid
2	Van Grond tot Mond: Gezonder voedsel binnen bereik van meer kinderen via ervarend leren
3	Een dag vol duurzaamheid op de peutergroep
Spel en Spelbegeleiding	
1	Spelbegeleiding van een kind met weinig taal: wat als het gaat regenen?
2	De jonge kind-specialist als sleutel naar de spelontwikkeling van kinderen

Bijlage 3

Tools per onderwerp - overzicht 2023

Tools 2023	
Onderwerp	
Omgeving: ruimte, inrichting en materialen	
1	Onderzoek activiteitenplek
2	Kletsplot omgeving: ruimte, inrichting en materialen
3	Kijkwijzer omgeving: ruimte, inrichting en materialen
4	Beelden zeggen meer dan woorden- een stappenplan
Duurzaamheidspedagogiek	
1	Menukaart: welke keuzes kun je als organisatie, locatie maken op het gebied van duurzaamheid?
2	Het 5-seconden-spel duurzaamheidspedagogiek: met behulp van stellingen in gesprek
Positieve gedragsondersteuning	
1	Samenvatting webinar positieve gedragsondersteuning 2023
Spel en spelbegeleiding	
1	Hoe breng je kinderen op ideeën voor rollenspel?
2	Inspiratiedocument speelplekken
3	Onder de loep: meespelen met het kind
4	Spelontwikkeling
5	Vragen stellen tijdens spelbegeleiding

Bijlage 4

Samenstelling ontwikkelteams - overzicht 2023

Omgeving: ruimte, inrichting en materialen

Pedagogisch professionals

- Sophie Bodeving, Tabijn
- Michelle van Die, Vlietkinderen
- Greet van den Dool, Kinderopvang Gro-up
- Sylvia van Duyn, Floreokids
- Marinda Fischer, Kdv Het Leidsche Tuynhuis
- Laura Hoogcarspel, Hero Kindercentra
- Daniëlle van Mourik, Quadrant
- Joyce Ravenstijn, KOK Kinderopvang
- Hellen van Tilborg, SB Kinderopvang
- Daniëlle de Wit, Norlandia Kinderopvang

Onderzoeker

- Ine van Liempd, Universiteit Utrecht

Duurzaamheidspedagogiek

Pedagogisch professionals

- Naomi Boers, DAK Kindercentra
- Mila van Duijnhoven, Kanteel
- Barbara Gelens, Kober Kinderopvang
- Mariëtte Hettinga, Eigen&Wijzer
- Tanja Kikkert, Kindervilla Assendorp
- Suzanne Krijger, Wiedewei Kibeo
- Irma de Lezenne Coulander, Kinderopvang Mowgli
- Muriël Meester, Partou
- Willeke van Rooij, Potje Knor

Onderzoeker

- Marian Joven, Hogeschool Leiden

Spel en spelbegeleiding

Pedagogisch professionals

- Mariëtte Bos, Panta Rhei
- Gaby Bosch, Kind & Co Ludens
- Maika de Haan, Kibeo
- Nelleke Langendoen, Stichting Kinderopvang Nissewaard
- Daniëlle van Mourik, Quadrant Kindercentra
- Margreet Venema, Kober
- Nathalie de Wit, SKA

Onderzoeker

- Annerieke Boland, Hogeschool IPABO

**Expertisecentrum
Kinderopvang**
Pedagogische kwaliteit